

” N i m i o v e s s a ”

Kansallinen tavoite:

Pitkäaikaisasunnottomuuden poistaminen vuoteen
2015 mennessä

1. Toimeksianto

Ympäristöministeriö asetti 21.5.2007 työryhmän valmistelemaan pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämisen toimenpideohjelman laatimista. Asettamispäätöksen mukaisesti ryhmän tehtävänä on

- arvioida asunnottomuutta Suomessa sosiaalisena, taloudellisena ja oikeudellisena kysymyksenä
- arvioida asunto-, sosiaali- ja terveystoimen palveluketjun toimivuutta ja kustannustehokkuutta pitkäaikaisasunnottomuuden ennalta ehkäisyn näkökulmasta
- tehdä esityksiä pitkäaikaisasunnottomuutta vähentävistä uudentyyppisistä asumisen ratkaisuista ja niihin liittyvistä asumis- ja tukipalveluista sekä toimintamalleista
- tehdä esityksiä pitkäaikaisasunnottomuuden hoitamiseen liittyvän koordinaatiovastuun selkeyttämisestä valtion viranomaisten, kuntien edustajien, yksityisten toimijoiden ja kolmannen sektorin edustajien kesken sekä
- tehdä muita tarpeelliseksi katsomiaan esityksiä pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämiseksi

Ryhmän kokoonpano on seuraava:

puheenjohtaja	sosiaalijohtaja Paavo Voutilainen
jäsenet	piispa Eero Huovinen
	toimitusjohtaja Hannu Puttonen
	lääketieteen tohtori Ilkka Taipale
sihteerit	toimitusjohtaja Juha Kaakinen
	asumispalvelupäällikkö Anu Haapanen

Asettamispäätöksen mukaisesti ryhmän tulee saada tehtävänsä suoritetuksi 15.10.2007 mennessä. Työryhmä on kokoontunut viisi kertaa.

Asettamispäätöksen mukaisesti työryhmän työ on painottunut uusien pitkäaikaisasunnottomuutta vähentävien ratkaisujen etsimiseen. Monien ehdotusten osalta tarvitaan jatkotyötä yksityiskohtien täsmentämiseksi ja kustannusten arvioimiseksi.

2. Mistä pitkäaikaisasunnottomuudessa on kyse?

Valtion asuntorahaston kunnilta keräämän poikkileikkaustiedon mukaan Suomessa oli marraskuussa 2006 7 400 yksinäistä asunnotonta ja noin 300 asunnotonta perhettä. Vielä 80-luvun puolivälissä asunnottomia arvioitiin olevan noin 20 000. Vuonna 1987 vietetyn kansainvälisen asunnottomien vuoden jälkeen Suomessa onnistuttiin asunnottomuus puolittamaan kymmenessä vuodessa. 90-luvun puoli välin jälkeen kehitys on ollut hitaampaa ja vuosituhannen taitteessa asunnottomien määrä jopa lisääntyi.

Asunnottomuuden vähentämishjelmassa 2001 – 2003 valtio, kunnat ja muut tahot sopivat toimenpiteistä asunnottomuuden vähentämiseksi. Tavoitteena oli muun muassa rakentaa ja hankkia asunnottomille vuosittain tuhat uutta lisäasuntoa vuosina 2002 – 2005. Vuonna 2002 valtio ja pääkaupunkiseudun neljä kaupunkia Helsinki, Espoo, Vantaa ja Kauniainen sopivat erillisestä toimenpideohjelmasta pääkaupunkiseudun asunnottomuuden vähentämiseksi vuosina 2002 – 2005. Näiden ohjelmien ansiosta uhkaamassa ollut asunnottomuuden kasvu saatiin pysähtymään ja asunnottomuus laski nykyiselle tasolle.

Asunnottomuuden vähentymiseen on vaikuttanut toisaalta yleinen asunto-markkinoiden kehitys ja toisaalta kohdennetut asunto- ja sosiaalipoliittiset toimenpiteet. 80-luvun puolivälistä lähtien erityisesti sosiaalitoimen osuus ja rooli asunnottomuuden hoitamisessa on kasvanut merkittävästi. Esimerkiksi Helsingissä on tänä aikana rakennettu varsin kattava asunnottomien palvelujärjestelmä. Yleistyneen välivuokrausmenettelyn myötä kuntien sosiaalitoimesta on kasvanut merkittävä ”päävuokralainen”. Samaan aikaan muun muassa Y-säätiöstä on kasvanut merkittävä valtakunnallinen toimija.

Asunnottomuus keskittyy kasvukeskusalueille, joihin suuntautuu eniten muuttoliikettä ja joiden väestönkasvu on suurinta. Helsingin¹, Turun, Tampereen, Jyväskylän, Kuopion ja Oulun seuduilla asui vuodenvaihteessa 2,5 miljoona ihmistä eli lähes 48 % koko maan väestöstä. Näillä seuduilla on

¹ Helsingin seutu käsittää pääkaupunkiseudun (Helsinki, Espoo, Vantaa, Kauniainen) ja sen lähialueen (Hyvinkää, Järvenpää, Kerava, Kirkkonummi, Lohja, Mäntsälä, Nurmijärvi, Porvoo, Riihimäki, Sipoo, Tuusula, Vihti).

yli 80 % maan asunnottomista. Asunnottomuus keskittyy voimakkaasti pääkaupunkiseudulla ja erityisesti Helsinkiin. Pääkaupunkiseudulla oli noin 4000 yksinäistä asunnotonta, mikä on prosentuaalisesti yli puolet koko maan asunnottomista. Lisäksi asunnottomana oli pääkaupunkiseudulla yhteensä 183 perhettä. Marraskuussa 2006 oli Helsingissä tilastojen mukaan 3 065 (41 % koko maan asunnottomista) yksinäistä asunnotonta ja noin 140 asunnotonta perhettä.

Oheisessa taulukossa on kuvattu pääkaupunkiseudun asunnottomuutta Asuntorahaston keräämien tilastotietojen perusteella. Tiedot perustuvat kuntien asuntomarkkinaselvityksiin ja ne kuvaavat poikkileikkaustilannetta marraskuussa 2006.

yksinäiset asunnottomat	Helsinki	Espoo	Vantaa	Kauniainen	Pääkaupunki- seutu yht.
ulkona, ensisuojuissa	70	46	36	0	152
asuntoloissa	750	90	40	1	881
laitoksissa as.puutteen vuoksi	360	58	60	0	478
vapautuvat vangit	35	4	20	0	59
yhteensä	1215	198	156	1	1570
tilap.tuttavien ja sukulaisten luona	1850	245	340	1	2436
Kaikki yhteensä	3065	443	496	2	4006
naisia	615	80	107	0	802
nuoria alle 25 v	460	87	115	0	662
maahan- muuttajia	150	86	2	0	238
asunnottomat perheet	140	28	15	0	183

Lähde: Asunnottomat 2006. Valtion Asuntorahaston selvityksiä 6/2007.

Tilastoissa kiinnittää huomiota laitoksissa asunnon puutteen vuoksi olevien suuri määrä. Ryhmästä ei ole käytettävissä tarkempaa tutkittua tietoa. Pääosa ryhmästä on päihdehuollon laitoksissa olevia asunnottomia, mutta joukossa on myös psykiatrisissa sairaaloissa olevia asunnottomia, laitoksissa olevia kehitysvammaisia ja sairaalahoidossa olevia neurologisesti monivammaisia potilaita, joilla ei ole tiedossa pysyvämpää hoitopaikkaa.

Asunnottomuus ei ole yksilön ominaisuus, vaan tila, johon asunnoton erilaisista syistä johtuen on päätytty. Asunnottomuus tarkoittaa syrjäytymistä asuntomarkkinoilta ja samalla asumiseen liittyvistä sosiaalisista suhteista ja yhteisöllisistä siteistä. Asunnottomuudessa, erityisesti pitkittyneessä asunnottomuudessa, on kyse huono-osaisuuden kärjistyneestä kasautumisesta. Pitkäaikaisasunnottomuus tarkoittaa usein myös taloudellista huono-osaisuutta, suoranaista köyhyyttä, sekä vakavia terveydellisiä ongelmia.

Mittavistakaan toimenpiteistä huolimatta asunnottomuus ei ole hävinnyt. Asiantuntijoiden arvioiden mukaan asunnottomuus on vaikeutunut ja pitkitynyt. Tilannetta voi luonnehtia niin, että ”helppo” osa asunnottomuudesta on nyt hoidettu, lyhytaikaisen ja tilapäisen ”kitka-asunnottomuuden” ohella jäljellä on asunnottomuuden kova ydin, asunnottomat, joilla on vaikeita sosiaalisia ja terveydellisiä ongelmia ja jotka asumisen lisäksi tarvitsevat merkittävässä määrin palveluja, tukea ja/tai valvontaa. Äärimmillään pitkäaikaisasunnottomuus näkyy suoranaisena katuasunnottomuutena vaikkapa Helsingin katukuvassa.

Pitkäaikaisasunnottomilla tarkoitetaan tässä sitä asunnottomien ryhmää, jonka asunnottomuus on pitkittynyt ja muodostunut pysyväksi tai uhkaa pitkittyä siksi, että tavanomaiset asumisratkaisut eivät tämän ryhmän kohdalla toimi eikä yksilöllisiä tarpeita vastaavia ratkaisuja ole riittävästi tarjolla. Pitkäaikaisasunnottomuus ei siis määriy jonkin sovitun asunnottomuuden keston mukaisesti (kuten pitkäaikaistyöttömyys). Asunnottomuuden pitkittymisen riski kasvaa merkittävästi, jos asunnottomuuteen liittyy yksi tai useampia seuraavista tekijöistä: hallitsematon päihteiden käyttö, huumeiden aktiivikäyttö, mielenterveysongelmat, neurologiset vammat, taipumus väkivaltaisuuteen, rikollisuus, vankilasta vapautuminen, velkaantuminen.

Suurimmalla osalla pitkäaikaisasunnottomista on kyse pelkästään esimerkiksi hallitsemattomasta päihteiden käytöstä ja taloudellisesta huono-osaisuudesta tai yksinasumista vaikeuttavista vakavista mielenterveysongelmista. Moniongelmaisten pitkäaikaisasunnottomien ryhmä on lukumääräisesti pieni, mutta heidän osaltaan asumisen onnistuminen edellyttää usein vahvasti resursoitua moniammatillista tukea.

Jo vuonna 2000 pääkaupunkiseudulla arvioitiin, että 43 % asunnottomista eli 1806 henkilöä on vaikeasti asutettavia asunnottomia. Asunnottomuus on sekä asunto- että sosiaalipoliittinen ongelma. Aiemmin, kun asunnottomien kokonaismäärä oli nykyistä huomattavasti suurempi, oli asuntopoliittisten keinojen merkitys asunnottomuuden vähentämisessä suuri. Kun monella yksinäiselläkin asunnottomalla ei ollut muuta ongelmaa kuin asunnon puute, riitti ratkaisuksi soveliaan asunnon löytäminen.

Pitkäaikaisasunnottomuuden poistaminen edellyttää nyt tavanomaisesta poikkeavia asuntopoliittisia ja tavanomaisesta poikkeavia sosiaali- ja terveyspoliittisia ratkaisuja ja ennen kaikkea niiden innovatiivista yhdistämistä. Tarvitaan entistä kohdennetumpia, yksilökohtaisesti räätälöityjä ratkaisuja, intensiivisempää tukea, kuntoutusta ja myös valvontaa. Tarvittavien toimenpiteiden ”hyötysuhde” on aiempaa pienempi eli pienemmän asunnottomien ryhmän tilanteen korjaamiseksi tarvitaan raskaammin resursoituja toimenpiteitä. Pitkäaikaisasunnottomuuden hoitamisesta syntyvät kustannukset ovat kuitenkin vain murto-osa kaikista ongelman hoitamattomuudesta syntyvistä kustannuksista.

Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentäminen ja poistaminen kiteytyy kolmeen keskeiseen ongelmaan: kohtaanto, toteutus ja tuki. Tilastojen perusteella näyttää olevan kahdenlaisia asunnottomia eli asunnonjaossa asunnottomia ja tosiasiallisesti asunnottomia. Tai ainakin asunnonjaossa käytettävä asunnottomuuden kriteeri on huomattavan väljä. Tilastojen mukaan vuonna 2006 kaupunki asutti esimerkiksi Helsingissä 744 yksinäistä asunnottomia. Tilastojen mukaan yksinäisten asunnottomien määrä laski kuitenkin vuoden aikana vain 30:llä. Laskennallisesti siis yhden asunnottoman asuttamiseksi tarvittiin 25 asuntoa. Pitkäaikaisasunnottomat jäävät pääosin sivuun asunnon jaossa silloinkin, kun on kyse asunnottomille tarkoitetuista asunnoista.

Edellä kuvattu ”tilastoharha” selittyy osittain uusilla asunnottomilla. Asunnottomuuteen ja pitkäaikaisasunnottomuuteen pudotaan liian herkästi eikä asunnottomuuden tuloväyliä ole onnistuttu tukkimaan.

Tilastojen antama kuva asunnottomuudesta on muutenkin näennäisestä tarkkuudestaan huolimatta suuntaa-antava ja siihen on syytä suhtautua tietyllä varauksella. Eri kuntien arviointiperusteet vaihtelevat ja myös samankunnan eri vuosina esittämät tiedot voivat vaihdella tarkkuustasoltaan. Tilastojen mukaan samanaikaisesti esimerkiksi Helsingissä on yli 20 000 erisyistä tyhjää asuntoa, joista 12 000 on alle 50 m²:n pientaloita.

Pitkäaikaisasunnottomille tarkoitettujen erityiskohteiden toteutus on ollut monesta syystä johtuen hidasta. Eniten kohteiden toteutusta on vaikeuttanut ja hidastanut tarkoitukseen soveltuvien toteutuskelpoisten kaavoitettujen tonttien puute.

Pitkäaikaisasunnottomille tarkoitettujen ratkaisujen vähyyttä selittää osaltaan myös asumisratkaisuihin liittyvän tuen järjestämisen ongelmat. Tarvittavaa tukea on ollut riittämättömästi tarjolla. Osittain tuen vähyyden on johtanut tukihenkilöstön palkkaamiseen tarvittavan rahoituksen puutteesta, osaksi viranomaisten työnjaon epäselvyydestä ja osittain myös soveltuvien ja halukkaiden tukihenkilöiden puutteesta.

3. Työryhmän työn lähtökohdat

”Meillä on varaa hoitaa kaikki asunnottomat. Sivistisyhteiskunta ei jätä jäseniään heitteille.”

(vastaus Vailla vakinaista asuntoa ry:n nettikyselyssä asunnottomuudesta)

Työryhmän työssä on kolme keskeistä lähtökohtaa, jotka perustelevat ja tekevät pitkäaikaisasunnottomuuden poistamisen välttämättömäksi. Nämä ovat eettinen, oikeudellinen ja yhteiskuntataloudellinen näkökulma.

· Eettinen perustelu

Työryhmä on valinnut tämän raportin otsikoksi sanat ”Nimi ovelsa”. Oma nimi on ihmisen identiteetin perusilmaus. Itsetunnon perusedellytys on asunto, jonka ovelsa on oma nimi.

Keskeisin perustelu asunnottomuuden poistamiselle on kaikille kuuluva ihmisarvo. Jokainen ihminen on persoona, jolle kuuluu mahdollisuus ja oikeus tulla kohdelluksi arvokkaasti. Ihmisarvoon kuuluu, että jokaisella on paikka, jossa olla ja elää.

Paikan merkitys on itsekunnioituksen kannalta suuri. Oma asunto on samalla tavalla merkityksellinen kuin synnyinpaikka, isänmaa ja työpaikka. Asunto on signaali tasavertaisesta kuulumisesta ihmisyyhteisöön. Asunto luo edellytykset elämähallinnan vahvistamiseen ja tavoitteelliseen toimintaan.

Yksilöllä ei ole subjektiivista oikeutta vaatia julkiselta vallalta asuntoa, mutta toisaalta perustuslaki turvaa kansalaisille kotirauhan ja yksityisyyden suojan. Kaikilla on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon sekä riittäviin sosiaali- ja terveystalveluihin. Laki asunto-olojen kehittämistä ohjaa kunnat toimimaan niin, että erityisesti asunnottomien ja puutteellisesti asuvien asuinoloja parannetaan. YK:n ihmisoikeuksien julistuksen mukaan jokaisella on terveyden ja hyvinvoinnin turvaamiseksi oikeus asuntoon.

Ihmisarvoon liittyy yhteinen velvollisuus huolehtia niistä ihmisistä, jotka eivät itse jaksa tai osaa. Ihmisyhteisö on kokonaisuus, josta ketään ei saa sysätä sivuun.

Yhteenkuuluvuus tulee ilmi ihmisille ominaisessa myötäelämisen taidossa. Kaikissa kulttuureissa tunnetaan kultainen sääntö: Tee toisille niin kuin tahdot itsellesi tehtävän. Ihmisyyteen kuuluu kyky asettua toisen asemaan. Jos näemme ihmisen, joka elää ilman omaa asuntoa, meidän on kysyttävä itseltämme, mitä toivoisimme, että minulle tuossa tilanteessa tehtäisiin.

.

· V e l v o i t t a v a l a i n s ä ä d ä n t ö j a k a n s a i n v ä l i s e t s i t o u m u k s e t

Perustuslain (731/1999, 19.1§) mukaan jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Julkisen vallan tulee lisäksi (19.3§) turvata jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut. Julkisen vallan tehtävänä on myös edistää jokaisen oikeutta asuntoon sekä tukea asumisen oman toimista järjestämistä (19.4§). Kansalaisella ei siis ole subjektiivista oikeutta saada asuntoa kääntymällä julkisen vallan puoleen. Poikkeuksen muodostavat vaikeavammaisuus ja lastensuojelulliset syyt ja tällöinkään esimerkiksi psyykkisesti sairaita ja kehitysvammaisia ei lueta vaikeavammaisiin. Vaikeavammaisen oikeudesta palveluasumiseen on säädetty laissa vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (380/1987) sekä asunnon järjestämisestä silloin, kun lastensuojelun tarve oleellisilta osin johtuu puutteellisista asumisolosta tai asunnon puutteesta, lastensuojelulaissa.

Perustuslaista löytyy myös selkeä ohjenuora asunnottomuuden ratkaisumallien tasosta. Perustuslaki turvaa kansalaisille kotirauhan ja yksityisyyden suojan. Tätä kriteeriä ei majoitus- ja ravitsemisliikkeistä annetun asetuksen mukainen asuntolatoiminta täytä. Korkein hallinto-oikeus on päätöksessään (6.11.2002, KHO 2002:75) ottanut kantaa yksityisyyden suojan toteutumiseen hoitolaitoksissa ja asumispalveluissa. KHO:n mukaan asumisen muo-

dosta riippumatta jokaisen asiakkaan oikeus yksityisyyteen on perusoikeus. Siten kahden toisilleen tuntemattoman henkilön sijoittamista samaan huoneeseen ei voida pitää hyväksyttävänä.

Laki asunto-olojen kehittämisestä (919/1985) määrää, että kunnan on huolehdittava siitä, että toimenpiteet asunto-olojen kehittämiseksi suunnataan erityisesti asunnottomien ja puutteellisesti asuvien asumisolojen parantamiseen. Kunnan tulee kehittää asunto-oloja alueellaan siten, että sellaiselle asunnottomaksi joutuneelle kunnan jäsenelle, joka ei ilman kohtuuttomia vaikeuksia kykene asuntoa omatoimisesti hankkimaan, voidaan järjestää kohtuulliset asumisolot.

Erityisryhmien asunto-olojen parantamista koskevan lain (1281/2004) tavoitteena on lisätä erityisryhmiin kuuluvien asumistarpeisiin soveltuvien ja asumiskustannuksiltaan kohtuullisten vuokra-asuntojen tarjontaa heidän asunto-olojensa parantamiseksi. Lain mukaista avustusta voidaan myöntää asuntohankkeeseen sellaista erityistä tukea tarvitsevaa asukasryhmää (kuten asunnottomat) varten, jonka asunto-olot ovat huonot ja tulot poikkeuksellisen pienet; asuminen edellyttää tavanomaista enemmän tukipalveluita tai asunto-olojen järjestäminen edellyttää tukipalveluiden lisäksi merkittävästi erityisiä tila- tai varusteratkaisuja asuinrakennukseen tai asuntoon.

Sosiaalihuoltolain (1982/710) mukaisiin sosiaalipalveluihin kuuluvat myös asumispalvelut, joita kunta on velvollinen järjestämään henkilölle, joka erityisestä syystä tarvitsee apua ja tukea asumisessaan. Asumispalveluita voidaan järjestää palveluasunnoissa ja tukiasunnoissa, joissa henkilön itsenäistä asumista tai siirtymistä itsenäiseen asumiseen tuetaan sosiaalityöllä ja muilla sosiaalipalveluilla. Tällöin asukkaalle on laadittava palvelu-, hoito-, kuntoutus- tai muu vastaava suunnitelma. Asumisen ja asumispalveluiden järjestämiseen liittyviä velvoitteita on sosiaali- ja terveyslainsäädännössä lisäksi päihdepalvelulaissa sekä mielenterveyslaissa.

Kansallisen lainsäädännön lisäksi Suomi on useissa kansainvälisissä sopimuksissa sitoutunut toimenpiteisiin asunnottomuuden ehkäisemiseksi ja asunnottomuuden poistamiseksi. Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus (artikla 25), Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia kos-

keva kansainvälinen yleissopimus (voimaantulo Suomen osalta 3.1.1976) sekä Euroopan sosiaalinen peruskirja velvoittavat kaikki viranomaisia toimimaan asunnottomuuden poistamiseksi. Euroopan unionin avoimeen koordinaatioon perustuvissa kansallisissa toimintasuunnitelmissa asunnottomuuden poistaminen on osa sosiaalisen osallisuuden vahvistamista ja köyhyyden poistamiseen tähtäävää toimintapolitiikkaa.

Useissa Euroopan maissa on viime vuosina lainsäädännöllä vahvistettu kansalaisten asumisen oikeuksia ja tehostettu toimenpiteitä asunnottomuuden vähentämiseksi. Edistyneimpänä ja tavoitteiltaan kunnianhimoisimpana pidetään yleisesti Skotlannin uutta lainsäädäntöä. Skotlanti on asettanut kansalliseksi tavoitteeksi asunnottomuuden poistamisen vuoteen 2012 mennessä.

· Yhteiskuntataloudellinen investointi

Eettisten ja oikeudellisten perustelujen lisäksi asunnottomuuden poistaminen on myös yhteiskuntataloudellisesti merkittävä asia. Taloudelliset edellytykset pitkäaikaisasunnottomuuden poistamiselle ovat olemassa ja ovat paremmat kuin koskaan aiemmin. Kyse ei kuitenkaan ole pelkästään siitä, että pitkäaikaisasunnottomuuden poistaminen on taloudellisesti mahdollista, vaan siitä, että se on myös mitä suurimmassa määrin yhteiskuntataloudellisesti kannattava ja tarkoituksenmukainen investointi.

Asunnottomuuden vähentämisen kustannushyötyä on arvioitu eri yhteyksissä.. Esimerkiksi Tukholmassa onnistuttiin 1970 –luvulla vuokra-asuntojen ylitarjonnan ansiosta asuttamaan lyhyessä ajassa noin puolet kaupungin asunnottomista. Asunnottomiksi jääneisiin verrattuna heidän laitospalvelujen käyttönsä putosi 80%. Helsingissä arvioitiin 1980 –luvulla, että yhden asunnon hinta vastasi noin yhden vuoden aikana kertynyttä säästöä aiemmin asunnottomana olleen asukkaan sosiaali- ja terveyspalvelujen käytössä. Myös useissa Yhdysvaltojen osavaltioissa, viimeksi Mainessa, on vertailulaskelmin osoitettu asunnottomuuden poistamisen olennaisesti vähentävän yhteiskunnan muita kustannuksia.

Työryhmän hankkimien kustannustietojen pohjalta voidaan perustellusti olettaa, että pitkäaikaisasunnottomuuden poistamisen kustannushyöty voidaan osoittaa uskottavilla liiketaloudellisilla investointilaskelmilla. Yksityiskohtaisempien taloudellisten vertailulaskelmien tekeminen ei tämän työn puitteissa ole kuitenkaan ollut mahdollista aikataulullisista syistä johdun.

· Työryhmän työn ja ehdotusten periaatteet voidaan kiteyttää seuraavasti:

Oikeus asuntoon ja tarvittavaan tukeen kuuluu ihmisarvoiseen elämään ja on kansalaisten perusoikeus. Asunnottomuutta ei tule hyväksyä missään muodossa.

Jokaisella on oikeus identiteettiin ja riittävään yksityisyyteen, ”nimeen ovelsa”. Tämä periaate tarkoittaa käytännössä, että ulkona asumista ja asuntola-asumista ei hyväksytä.

Viranomaisilla on myös erityinen vastuu torjua asunnottomuuden syntymistä ja estää tarpeettomia häätöjä. Ketään ei saa kotiuttaa laitoksesta asunnottomaksi.

Asunto ensin -periaate. Sosiaalisten ja terveydellisten ongelmien ratkaiseminen ei ole edellytyksenä asumisen järjestämiselle, vaan asunto on edellytys, joka mahdollistaa myös asunnottomana olleen henkilön muiden ongelmien ratkaisemisen.

4. Työryhmän ehdotukset pitkäaikaisasunnottomuuden poistamiseksi

· T a v o i t e

Työryhmän käsityksen mukaan pitkäaikaisasunnottomuuden poistaminen edellyttää ainakin kolmen eri tason samanaikaisia toimenpiteitä: yleisiä asunto- ja sosiaalipoliittisia toimenpiteitä, toimenpiteitä asunnottomuuden ennaltaehkäisemiseksi ja kohdennettuja toimenpiteitä pitkäaikaisasunnottomille tarkoitettujen asumisratkaisujen toteuttamiseksi. Ehdotusten painopiste on kohdennetuissa toimenpiteissä pitkäaikaisasunnottomuuden poistamiseksi, mutta niiden vaikuttavuus edellyttää, että samaan aikaan huolehditaan kohtuuhintaisten pienvuokra-asuntojen riittävästä tarjonnasta ja asunnottomuuden tehokkaasta ennaltaehkäisystä. Työryhmän ehdotukset on konkretisoitu pääkaupunkiseutua koskeviksi. Ehdotusten toteutusmalli on sovellettavissa myös muilla asunnottomuuspaikkakunnilla. Näiden osalta tarkempi toimenpidesuunnitelma tulisi sisällyttää varsinaisen ohjelmatyöryhmän työhön.

Työryhmä esittää, että pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishajonnan tavoitteeksi asetetaan pitkäaikaisasunnottomuuden puolittaminen vuoteen 2011 mennessä ja pitkäaikaisasunnottomuuden poistaminen vuoteen 2015 mennessä.

Työryhmä on arvioinut, että noin 1/3 kaikista asunnottomista eli 2 500 on pitkäaikaisasunnottomia, joiden asumisen järjestäminen edellyttää kohdennettuja, tehostettuja toimenpiteitä. Pitkäaikaisasunnottomuuden poistaminen edellyttää siten noin 2 000 asunnon/ hoitopaikan osoittamista pääkaupunkiseudulla, josta Helsingissä 1600 ja 500 asunnon/hoitopaikan osoittamista niissä kaupungeissa, joissa asunnottomuus on tilastojen mukaan pääkaupunkiseudun jälkeen suurinta (Tampere, Turku, Lahti, Kuopio, Joensuu, Oulu, Hyvinkää ja Jyväskylä).

Uusien asumisratkaisujen määrällinen tarve on kuvattu liitteessä 1.

· Uusi toimintamalli

Työryhmän perusajatus on, että pitkäaikaisasunnottomuuden pysyvämpi ratkaisu voi perustua vain sellaisiin asumisratkaisuihin, joiden lainsäädännöllinen pohja on huoneenvuokralaissa tai sosiaalihuoltolaissa. Pitkäaikaisasunnottomuudenkin poistamisen lähtökohtana on normalisuuden periaate. Työryhmän ehdottamat ratkaisut on tarkoitettu kaikille pitkäaikaisasunnottomille. Ehdotuksiin ei sisälly erityisratkaisuja tai –kiintiöitä esimerkiksi pitkäaikaisasunnottomille naisille tai maahanmuuttajille. Ehdotukset perustuvat ajatukseen, jonka mukaan asunnottomille naisille järjestetään pysyviä asumisratkaisuja määrällisesti samassa suhteessa kuin mikä on asunnottomien naisten osuus kaikista asunnottomista.

Ensisijainen vaihtoehto pitkäaikaisasunnottomienkin osalta on normaali huoneenvuokralain mukainen asumissuhde. Huoneenvuokralain mukaisen tukiasumisen tuesta voi vastata esimerkiksi liikkuva kotihoidon tiimi, jonka kokoonpanoa täydennetään aina asiakkaiden tuen tarpeen edellyttämällä asiantuntemuksella.

Sosiaalihuoltolain mukaiset asumisyksiköt ovat lähinnä palveluasumiseen rinnasteisia pieniä yksiköitä, joissa on vakituinen yksikkökohtainen henkilökunta. Asiakkaiden taustasta ja tarpeista riippuen yksikön henkilöstö voi painottua enemmän joko valvontahenkilöstöön tai hoivahenkilöstöön.

Työryhmän ehdotukset pitkäaikaisasunnottomuuden poistamiseksi edellä kuvattujen tavoitteiden mukaisesti ovat seuraavat:

4.1. Kohdennetut toimenpiteet pitkäaikaisasunnottomuuden poistamiseksi

4.1.1. Asuntoloiden muunto-ohjelma

Yksistään Helsingissä oli vuoden vaihteessa käytössä noin 750 paikkaa asuntoloissa ja vastaavantasoisissa yksiköissä. Näiden yksiköiden toimintaa säätelee laki majoitus- ja ravitsemisliikkeistä. Asuntoloita ylläpitävät tällä hetkellä lähinnä kolmannen sektorin toimijat. Aiemmin myös yksityisillä yrityksillä oli merkittävä osuus asuntolatoiminnasta. Asuntoloissa asuminen perustuu pääsääntöisesti kunnan antamiin maksusitoumuksiin. Asuntolatoiminnan volyymi on pudonnut muun asumispalvelujärjestelmän kehittymisen myötä, suurimmillaan asuntoloiden paikkamäärä on ollut yli 4 000.

Työryhmän näkemyksen mukaan majoitus- ja ravitsemisliikkeistä annettuun lakiin perustuva asuntolatoiminta ei jatkossa voi olla pysyvä eikä edes tilapäinen ratkaisu asunnottomuuteen. Työryhmän lähtökohtana on, että pitkäaikaisasunnottomille tarkoitettujen asumisratkaisujen tulee perustua joko huoneenvuokralain mukaiseen vuokrasuhteeseen tai sosiaalihuoltolain mukaiseen palveluasumiseen.

Asuntolatoimintaa on yritetty lopettaa aiemminkin, viimeksi 90-luvulla. Jolloin myös Helsingin sosiaalivirastossa laadittiin suunnitelmia asuntola-kiinteistöjen tulevasta käytöstä. Kun huomattava osa pitkäaikaisasunnottomista tällä hetkellä asuu asuntolatyypisessä majoituksessa, on näiden kiinteistöjen käytöllä myös pitkäaikaisasunnottomuuden poistamisessa suuri merkitys.

Helsingin kaupungin ja asuntoloiden ylläpitäjien yhteistyönä tulisi laatia suunnitelma asuntoloiden toiminnan muuttamisesta pääsääntöisesti vuokrasuhteeseen perustuviksi pienasunnoiksi tai sosiaalihuoltolain mukaisiksi

palveluasunnoiksi. Asuntoloiden muutosuunnitelmassa kartoitetaan kiinteistöjen kunto ja toiminnalliset muutokset toteutetaan niissä asuntoloissa, joissa se kiinteistötekniisesti on mahdollista. Niiden kohteiden osalta, joissa muutostyöt esimerkiksi kiinteistön kunnan takia eivät ole tarkoituksenmukaisia, asuntolatoiminta lakkaa eli kaupunki ei vastaisuudessa anna niihin maksusitoumuksia. Esimerkki tavoiteltavasta tasosta on Helsingin Vieraskoti ja yömaja ry:n Pursimiehenkadun kiinteistön peruskorjaus.

Alustavien arvioiden mukaan peruskorjausten jälkeen Helsingissä on käytettävissä n. 450 tuettua tai hoidollista asuntoa 750 asuntolapaikan sijasta. Tämäkin määrä on kuitenkin merkittävä pitkäaikaisasunnottomuuden osaratkaisuna. Helsinki on jo käynnistänyt muunto-ohjelman yhteistyössä alan järjestöjen kanssa. Asuntolapaikkojen muuttaminen asunnoiksi tarkoittaa asumistason nostamista, jolla on huomattava merkitys sekä asukkaille että nykyisten asuntoloiden ympäristölle. Kiinteistöjä ylläpitäville järjestöille esitetään mahdollisuutta saada korjauksiin Ray:n investointiavustuksia.

Kaikkien asuntolakiinteistöjen osalta peruskorjaus ei ole tarkoituksenmukaista ja osa niistä poistuu siksi todennäköisesti kokonaan asunnottomien käytöstä. Mikäli jokin huonokuntoinen asuntola joudutaan purkamaan, tulisi vapautuva tontti jatkossa varata ja käyttää pitkäaikaisasunnottomille tarkoitettun korkeatasoisemman asumisyksikön rakentamiseen.

Toimenpide-ehdotus:

Majoitus- ja ravitsemisliikkeistä annetun lain mukaisten asuntoloiden käytöstä asunnottomien pitkäaikaiseen asumiseen luovutaan. Asuntoloiden ylläpitäjien kanssa selvitetään yksikkökohtaisesti mahdollisuudet peruskorjata asuntolakäytössä olevat kiinteistöt asunnoiksi tai palveluasunnoiksi. Peruskorjauksia esitetään rahoitettavaksi Raha-automaattiyhdistyksen investointituella.

4.1.2. Pienasuntovaltaiset kerrostaloyksiköt

Osa moniongelmaisista asunnottomista tarvitsee eriasteista jatkuvaa tukea ja valvontaa asumisen onnistumiseksi. Ongelmana ei tällä hetkellä siten aina ole niinkään nykysisältöisten palvelujen määrällinen riittävyys, vaan se, että tarjolla olevat palvelut eivät sovellu vaikeimmin asutettaville asunnottomille. Esimerkiksi Helsingissä on tällä hetkellä jo olemassa varsin kattava asunnottomille tarkoitettu palvelujärjestelmä, jossa taloudellisen ja kuntouttavan tuen lisäksi tarjotaan myös asumispalveluja

Yksi ratkaisuvaihtoehto enemmän tukea ja valvontaa tarvitseville asunnottomille on toteuttaa/hankkia pienasuntovaltaisia pienehköjä kerrostaloja muihin asumispalveluihin soveltumattomien pitkäaikaisasunnottomien käyttöön. Lähtökohtana näissä yksiköissä on, että asukkaille voidaan turvata riittävä yksityisyys (oma asunto), mutta samalla kiinteistössä on olemassa tarvittava yhteisöllinen tuki (tarvittavat yhteistilat, ”isäntä” jne.). Esimerkiksi S-Asunnoilla on hyviä kokemuksia tämän tyyppisten yhteisöllisten asumisratkaisujen toteutuksesta. Helsingin diakonissalaitoksen kokemukset osoittavat, että hyvinkin moniongelmaisten asukkaiden asuminen onnistuu, kun lähtökohtana pidetään asukkaan yksilöllisyyden ja yksityisyyden kunnioittamista. Kun lähtökohtana pidetään oman yksityisyyden turvaavaa asumista, on asumisen onnistumista tukevalla asiantuntija-avulla realistiset toimintaedellytykset.

Tämäntyyppinen asumismuoto perustuu itsenäisen asumisen ja kollektiivisen tuen yhdistelmään. Se mahdollistaa myös asukkaiden omaehtoisen vastuun talon toiminnassa ja hallinnossa sekä kuntoutuvan henkilön työllistämisen.

Edellä kuvatun kaltaisia asumisyksiköitä on tällä hetkellä suunnitteilla useitakin mm. Sininauhasäätiöllä (liite 2).

Toimenpide-ehdotus:

Turvataan liitteessä 2 esitettyjen asumisyksiköiden toteutusedellytykset kuntien, valtion ja Raha-automaattiyhdistyksen tuella. Suurimmat asunnottomuuskaupungit varaavat ohjelmakaudelle 2008-2015 paikallista tarvetta vastaavan määrän tontteja tai kiinteistöjä pitkäaikaisasunnottomille tarkoitettujen asumisyksiköiden rakentamiseksi/hankkimiseksi.

4.1.3. Erityisasumiskohteiden integroitu toteuttaminen osana olemassa olevaa yhdyskuntarakennetta

Moniongelmaisille, paljon tukea tarvitseville asunnottomille tarkoitettujen pienehköjen palveluasumisyksiköiden/valvottujen yksiköiden sijoittaminen normaalin asuntorakenteen joukkoon on usein ongelmallista. Näiden yksiköiden osalta tulisi selvittää niiden sijoitusmahdollisuudet integroidusti osaksi olemassa olevaa yhdyskuntarakennetta, esimerkiksi osaksi julkisten palvelujen kiinteistöjä. Tällaisina tulevat kyseeseen sairaalat, sairaala-alueilla sijaitsevat muut rakennukset, käytöstä poistuvat henkilöstöasunnot, terveysasemat sekä kuntien ja valtion virastot. Hyvä esimerkki toimivasta ratkaisusta on Helsingin Diakonissalaitoksen Alppilan ”mäelle” sijoittuneet asunnottomien yksiköt.

Toimenpide-ehdotus:

Sairaanhoidopiirit ja suurimpien asunnottomuuskaupunkien perusterveydenhuolto kartoittavat omalta alueeltaan sairaaloiden yhteydessä ja sairaala-alueilla olevat asunnottomien erityisryhmien pitkäaikaiseen tuettuun ja valvottuun asumiseen soveltuvat tilat. . Vastaavasti suurimpien asunnottomuuskaupunkien sosiaalitoimien tulisi kartoittaa sosiaalihuollon raken-

nusten käyttömahdollisuudet pitkäaikaisasunnottomien tuettuun ja valvottuun asumiseen.

Sairaanhoidopiirien erityisenä tehtävänä tulisi olla valtion sairaaloista kotiutettavien oikeuspsykiatristen ja vaikeahoitoisten potilaiden palveluasuntojen tarpeen kartoittaminen ja suunnitelman laatiminen palveluasuntojen toteutuksesta.

4.1.4. Vapautuvat vangit

Vankeusrangaistusta suorittamasta vapautui vuonna 2006 kaikkiaan 4844 vankia. Kuntien ilmoittamien tietojen mukaan heistä 286 oli asunnottomia. Kriminaalihuollon tilastoja yhdistelemällä voidaan päätellä, että tosiasiallisesti asunnottomia vankilasta vapautuneita vankeja oli lähes 500.

Vapautuvien vankien asunotilanteen parantamiseksi tarvitaan kiireellisiä toimenpiteitä. Vapautuvien vankien tilanne kertoo ehkä karuimmalla tavalla asunnottomuuteen liittyvän syrjäytymisen moniulotteisuudesta. Kun tavoitteena on rikoskierteestä ja rikollisesta elämäntavasta irtipääsy, ei pelkkä asunnon järjestäminen riitä, vaan tarvitaan kokonaisvaltainen tuki: tukea työllistymiseen/koulutukseen, kuntoutusta päihde- ja huumeongelmiin, velkajärjestelyjä jne. Hiljattain julkaistu selvitys osoitti, että valtaosalla vangeista on päihde- ja huumeongelmia. Useimmille vailla vakinaista asuntoa olevalle vangille asumisen onnistumisen edellytys on päihdehoidon jatkuminen ja riittävä yksilökohtainen asumisen tukeminen.

Vapautuvien vankien asuntoasioiden ja tarvittavan tuen järjestäminen edellyttää usean viranomaistahon saumatonta yhteistyötä. Nykytilanteessa vankeinhoitoviranomaisten ja kuntien yhteistyön saumattomuus ei toteudu parhaalla mahdollisella tavalla. Jos esimerkiksi vailla vakinaista asuntoa oleva ja toimeentulotukeen oikeutettu vanki vapautuu kesken kuukauden,

hän joutuu asunnottomaksi, mikäli kunta ei myönnä ehkäisevää toimeentulotukea koko kuukaudelle ja siten takaa vuokranantajalle koko kuukauden vuokraa.

Lähtökohtana onnistuneessa vankilasta vapautumisessa on riittävän ajoissa tehty asumisedellytysten arviointi ja sen mukaan suunnitellut asumisjärjestelyt ja yksilökohtainen hoito ja tuki. Toimiva malli vapautuvien vankien asumisen järjestämisessä olisi vankeusrangaistuksen loppuaikana (esimerkiksi viikonloppuisin) tapahtuva asumisharjoittelu Kriminaalihuollon tukisäätiön tukiasunnossa. Myös mahdollisuus velvoiteasumisen käyttöön vaihtoehtoisena rangaistuksen ja sosiaalisen kuntoutuksen muotona tulisi selvittää.

Kriminaalihuollon tukisäätiö on keskeinen asiantuntija ja toimija vapautuvien vankien asumispalvelujen kehittämisessä. Säätiölle tulisi turvata Ray:n toiminta-avustuksella edellytykset vapautuvien vankien tukiasumisen pitkäjänteiseen kehittämiseen.

Toistuvista tai törkeistä väkivaltarikoksista tuomittujen pitkäaikaisvankien sopeutuminen yhteiskuntaan vapautumisen jälkeen edellyttää monen eri viranomaisen tiiviinä yhteistyönä suunniteltua asumisjärjestelyjen ja kuntouttavien toimenpiteiden kokonaisuutta.

Toimenpide-ehdotukset:

Vankeinhoidon ja sosiaaliviranomaisten kesken sovitaan yhteistyökäytännöistä, jotka mahdollistavat vailla vakinaista asuntoa olevien vankien asumisharjoittelun jo vapausrangaistuksen aikana.

Velvoiteasumisen käyttö vaihtoehtoisena rangaistusmuotona vapausrangaistukselle sekä ehdonalaisen valvonnan aikana tulisi selvittää.

Törkeistä väkivaltarikoksista tuomittujen vapautuvien pitkäaikaisvankien asumisen järjestämisestä aiheutuvat kustannukset esitetään kokonaan valtion korvattaviksi.

Vailla vakinaista asuntoa olevien, toimeentulotukeen oikeutettujen vankien asumisjärjestelyjen turvaamiseksi tulisi tarvittaessa myöntää ennaltaehkäisevänä toimeentulotukena koko kuukauden vuokra vangin vapautuessa kesken kuukauden.

4.2. Asunnottomuuden ennaltaehkäisy

4.2.1. Yhteishanke nuorten asunnottomuuden torjumiseksi

Kaikista itsenäisesti asuvista nuorista $\frac{3}{4}$ asuu vuokralla. Nuorten asuntotilanne reagoikin herkästi asunto-markkinoiden yleisiin trendeihin ja erityisesti kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen saatavuuteen. Opiskeleville ja työelämään suuntautuneille nuorille on tarjolla opiskelija-asuntoja ja nuorisotasuntoja, tosin tarpeeseen nähden liian vähän.

Niillä nuorilla, joilla on vaikeuksia päästä kiinni opiskeluun tai työelämään, on ilmeinen riski ajautua syrjäytymis- ja asunnottomuuskierteeseen. Alle 25 -vuotiaat nuoret ovat tällä hetkellä suurin potentiaalinen pitkäaikaisasunnottomien ryhmä. Tilastojen mukaan pääkaupunkiseudulla on 662 yksinäistä asunnotonta nuorta, joista suurehko osa tarvitsee tuki- ja palveluasuntoja.

Kansakunnan tulevaisuuden kannalta on tärkeää, että syrjäytymisvaarassa olevia nuoria voitaisiin tukea niin, että he löytäisivät oman paikkansa yhteiskunnassa ja työelämässä. Monet nuoret tarvitsevat paitsi oman asunnon myös sosiaalista ja muuta tukea elämäänsä ja asumiseensa.

Työryhmä uskoo, että suomalaisessa yhteiskunnassa on suurta valmiutta toimia niin, että lasten ja nuorten syrjäytyminen voitaisiin estää. Eri tahojen yhteistyöllä voidaan vahvistaa kannustavia asenteita ja kantaa vastuuta yhteiskunnan koossapysymisestä. Yksi esimerkki yrityselämän halusta toimia nuorten hyväksi on puhemies Sauli Niinistön aloitteesta perusteilla oleva Tukikummit-säätiö, jonka tarkoituksena on suomalaisten lasten ja nuorten syrjäytymisen estäminen sekä heidän tilanteensa ja elinolojensa parantaminen. Säätiö voi myöntää tilapäistä tukea kaikkein vaikeimmassa tilanteessa olevien nuorten asumiseen.

Toimenpide-ehdotus:

Työryhmä ehdottaa, että pääkaupunkiseudulla rakennetaan seuraavan neljän vuoden aikana 600 uutta nuorisoasuntoa, jotka on tarkoitettu kaikille nuorille. Hankkeiden toteutukseen haetaan uudenlaisia yhteistyömalleja, joissa voisivat olla mukana mm. järjestöt, kirkko ja elinkeinoelämän yritykset.

Kirkon diakoniatyö voisi olla hankkeessa vahvasti mukana, esimerkiksi kouluttamassa ja kehittämässä tuetun asumisen malleja, jotka mahdollistaisivat myös niiden nuorten asumisen, jotka eivät vielä ole kiinnittyneet opiskeluun tai työelämään. Hankkeessa hyödynnetään Nuorisoasuntoliiton hyviä kokemuksia tuetun asumisen järjestämisestä.

4.2.2. Asumisneuvonta ja asumisen palvelu- ja tukikeskukset

Tutkimusten mukaan keskimääräinen häätöön johtanut vuokratulka on vain 1 790 euroa. Summa on varsin pieni verrattuna asunnottomuudesta aiheutuviin kustannuksiin, joten häätöjen ehkäisemiseen tulisi panostaa nykyistä merkittävästi enemmän. Kun on kyse taloudellisista vaikeuksista, tulisi nykyistä enemmän panostaa ennalta ehkäisevään toimeentulotukeen tai sosiaaliseen luototukseen. Talousvaikeuksista ja velkaantumisesta johtuva häätöuhka on näkynyt lisääntyneenä avuntarpeena myös seurakuntien diakoniatyössä. Häätöjen taustalla on taloudellisten vaikeuksien ohella myös muita ongelmia, jotka voivat näkyä muita asukkaita häiritsevänä elämäntapana.

Häätöjen tehokas estäminen edellyttää ainakin kahta asiaa: asumisneuvojatyypistä asuinalueilla tehtävää ennaltaehkäisevää työtä ja varhaista tukea sekä uhkaaviin häätötilanteisiin liittyvien yhteistyökäytäntöjen aukotonta sopimista ja niistä kiinnipitämistä. Esimerkiksi ulosottolaissa salassapitosäännökset väistyvät, kun on kyse lapsen edun turvaamisesta (Ulosottolaki, 27.6.2003/679, 6 a luku 3§):

”Jos ulosottomiehen tiedossa on, että ulosottoperusteessa tarkoitetuissa tiloissa asuu lapsia, joiden asumisen järjestäminen on epäselvää, tai välittömän huolenpidon tarpeessa olevia henkilöitä, häätöasian vireille tulosta ja siinä ilmenneistä olosuhteista on salassapitosäännösten estämättä mahdollisimman pian ilmoitettava paikkakunnan asunto- ja sosiaaliviranomaisille.”

Asumisneuvontaa ja sosiaalista isännöintiä on toteutettu useissa kaupungeissa paikallisten tarpeiden mukaisesti. Asumisneuvoja voi työskennellä kiinteistöyhtiössä tai sosiaalitoimessa ja myös toiminnan rahoituksessa on erilaisia malleja. Kokemukset toiminnan ennaltaehkäisevästä ja kustannuksia säästävästä merkityksestä ovat eri paikkakunnilla varsin yhdensuuntaisia. Toiminta on osoittautunut siinä määrin sosiaalitoimen kannalta ennaltaehkäiseväksi, että sen tukeminen valtion rahoituksella on perusteltua. Asumisneuvonnan järjestämiselle ei ole olemassa yhtä valtakunnallista

mallia, vaan toiminnan järjestämisen tulee perustua paikallisesti toimiviin ratkaisuihin. Tavoitteena ei ole uuden ammattikunnan luominen, vaan ennen kaikkea uudenlaisen työnkuvan ja toimintamallin kehittäminen. Asumisneuvonta voi siten olla myös luonteva osa palveluohjaajan tai muun asumispalvelujen työntekijän työnkuvaa. Toiminta tarvitsee myös valtakunnallista kehittämistä ja koordinaatiota, joka luontevasti soveltuu Valtion Asuntorahaston työnkuvaan.

Joissakin maissa on saatu myös erittäin hyviä kokemuksia keskuksista, jotka uhkaavassa häätötilanteessa tarjoavat palvelujaan sekä vuokralaisille että vuokranantajille. Näiden ”häätökeskusten” palveluksessa on sekä lakimiehiä että sosiaalityöntekijöitä.

Edellä kuvatun kaltaiset asumisen palvelu- ja tukikeskukset ovat tarpeen Helsingissä ja joissakin muissa suuremmissa kasvukeskuksissa. Keskuksen tehtäviin tulisi kuulua asumisneuvonnan järjestäminen kaupungin kiinteistöyhtiöissä, häätötilanteisiin liittyvä neuvonta ja sovittelu sekä uusien asunoratkaisujen etsiminen tilanteissa, joissa vuokralaisen asuminen nykyisessä asunnossa ei ole hänen itsensä ja asuinyhteisön kannalta tarkoituksenmukaista. Ketään ei saa häätää asunnottomaksi. Sosiaalityön ja juridisen asiantuntemuksen lisäksi yksikön työhön kytkeytyy läheisesti velkaneuvonta. Yksikön käytössä tulisi lisäksi olla joukko tilapäisiä kriisiasuntoja.

Toimenpide-ehdotukset:

Asuntorahasto vastaa asumisneuvojatoiminnan valtakunnallisesta kehittämisestä.

Asumisneuvojatoimintaan tulisi voida myöntää kohdennettua valtionosuutta (50 %) edellyttäen, että kunnassa on käytössä sosiaalitoimen ja asunto-toimen (kunnan asuntotoimi, kuntakonserniin kuuluvat yhtiöt, kunnassa

toimivat yleishyödylliset vuokranantajat) kirjallisesti yhteisesti sopimat menettelytavat häätöjen ehkäisemiseksi ja yhteistyöstä häätötilanteissa.

Suuremmille asunnottomuuspaikkakunnille tulisi perustaa asumisen palvelu- ja tukikeskukset, joiden keskeinen tehtävä on häätöjen estäminen asuminen neuvonnan ja uhkaaviin häätötilanteisiin liittyvän neuvonnan ja sovittelun avulla.

4.3. Yleiset asuntopoliittiset ja sosiaalipoliittiset toimenpiteet pitkäaikaisasunnottomuuden poistamiseksi

4.3.1. Valtion asuntorahoitus

Yleisten asuntomarkkinoiden ja erityisesti vuokra-asuntomarkkinoiden tilanteella on poikkeuksetta välittömiä vaikutuksia asunnottomien tilanteeseen. Erityisesti pääkaupunkiseudulla kohtuuvuokraisten pienasuntojen tarjonnan ja kysynnän epäsuhta on kärjistynyt ja markkinoilla tarjolla olevien pienasuntojen puute vaikuttaa siksi myös asunnottomien asunnonsaantimahdollisuuksiin. Käytössä ollut asuntopoliittinen keinovalikoima, jolla olisi turvattu sekä kohtuuhintaisten pienasuntojen saatavuus että sosiaalisen asuntotuotannon riittävä volyymi, on pääkaupunkiseudulla osoittautunut riittämättömäksi.

Riittävän kohtuuhintaisen pienasuntokannan saatavuus edellyttää valtion ja kuntien pitkäjänteistä ja johdonmukaista yhteistoimintaa, jolla asuntotuotannon taloudelliset ja asuntotonttien saatavuuteen liittyvät edellytykset turvataan. Rahoitusmarkkinoiden muutoksen myötä yleishyödyllisten rakennuttajien kiinnostus valtion lainoittamaan ja korkotuettuun asuntotuotantoon on hiipunut. Vastaavasti kuntien merkitys sosiaalisen asuntotuotannon toteuttamisessa on korostunut.

Valtion asuntorahoituksen tasoa tulisi nostaa ja sen ehdot tehdä kilpailukykyisiksi muihin rahoitusvaihtoehtoihin nähden. Samalla tuen myöntäminen ja sen suuruus tulisi sitoa tiukemmin määriteltäviin kiintiöihin, joilla asunnottomien asema asunnonjaossa turvataan.

Yli puolet ARAn myöntämisestä erityisryhmien investointiavustuksista on kohdentunut muistihäiriöisten tai huonokuntoisille vanhuksille tarkoitettujen asuntojen rakennushankkeisiin. Vuoden 2007 45 milj. euron investointiavustusvaltuus loppui jo heinäkuussa. Määrärahan kohdentumisessa näkyy selvästi RAY:n muuttunut rooli. Aiemmin huomattava osa vanhusten palveluasunnoista tuotettiin nimenomaan RAY:n investointiavustuksilla.

Investointiavustuksilla on jatkossa tarkoitus vaikuttaa voimakkaammin pitkäaikaisasunnottomien tilanteeseen ja hallitusohjelmassa on sovittu avustusprosentin nostosta asunnottomille suunnatuissa hankkeissa 50 %:iin. Talousarvioesityksen mukaan investointiavustus on ensi vuonna yhteensä 60 milj. euroa.

Asunnottomille tarkoitettujen asuntokohteiden toteutuksessa on huomattava, että asunnottomat poikkeuksetta ovat pienituloisia ihmisiä. Asuntorakentamisen rahoitusehdoilla on suora vaikutus vuokratason. Erityisryhmille tarkoitettujen palveluasuntojen rakentaminen on oleellisesti (40 -50 prosenttia) kalliimpaa kuin normaalien vuokra-asuntojen rakentaminen, koska pitkäaikaisasunnottomille tarkoitettujen erityiskohteiden (palvelutalot) ovat pienempiä yksiköitä kuin normaalit vuokratilat (15- 25 asuntoa), asunnot ovat keskikooltaan pienempiä asuntoja (30-37 m², rakentamisen kannalta kalliiden keittiö ja märkätilojen määrä on suuri), taloissa on enemmän yhteistiloja, liikuntaesteisyys on huomioitava ja taloissa on lisäksi merkittävästi enemmän kallista turvatekniikkaa (eriateisia palo- ja turvajärjestelmiä jne.)

Asuntojen vuokrien tulee vastata asukkaiden maksukykyä. Koska hallinnollisilla päätöksillä ei voida vaikuttaa rakentamisen hintaan, ainoa vaihtoehto on saada pääomakustannukset riittävän pieniksi. Pääomakustannuksiin puolestaan voidaan vaikuttaa korkotuen ja investointiavustusten ehdoilla.

Uustuotannolla voidaan ratkaista vain osa asunnottomuudesta. Varsinaisen perustan kuitenkin luo nk. vanha arava-asuntokanta. Ilman sen hyväksi käyttöä asunnottomuuden vähentäminen on mahdotonta.

Vanha aravalainajärjestelmä on kuitenkin osoittautunut matalan inflaation vallitessa varsin kalliiksi rahoitusmuodoksi. Asuntojen vuokrat ovat nousseet jo paikoin asukkaiden maksukyvyyn rajoille. Kun samalla muistetaan se, että nk. vanha arava-asuntokanta on tullut peruskorjausikään, vuokrat tulevat entisestään nousemaan. Tämän vuoksi tulisi selvittää, kuinka nk. vanhojen aravalainojen ehtoja muutetaan siten, että loppukäyttäjien (vuokralaisten) vuokrat vastaisivat heidän maksukykyään.

Toimenpide-ehdotus:

Valtion asuntorahoitusta esitetään kehitettäväksi siten, että

- korkotuen ehdot mahdollistavat vuokratasoltaan kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen rakentamisen*
- erityisryhmien investointiavustuksen prosenttimäärä on riittävän suuri kattamaan pitkäaikaisasunnottomien erityiskohteiden normaalia vuokra-asuntorakentamista korkeammat rakentamiskustannukset*
- selvitetään vanhojen aravalainojen ehtojen muuttaminen siten, että loppukäyttäjien (vuokralaisten) vuokrat vastaisivat heidän maksukykyään*

Erityisryhmien investointiavustuksesta tulisi varata riittävä osuus pitkäaikaisasunnottomuuden poisto-ohjelman toteuttamiseen.

4.3.2. Raha-automaattiyhdistyksen rooli

Sosiaalialan järjestöillä on ollut ja on merkittävä rooli asunnottomien asuntojen ja palvelujen järjestämisessä. RAY on myöntänyt järjestöille asunnottomien parissa tehtävään työhön toiminta- ja yleisavustuksia sekä tukenut kehittämishankkeiden toteutusta. RAY on myös myöntänyt avustusta yksittäisten asuntojen hankintaan asunnottomille, mutta on luopunut avustusten myöntämisestä asunnottomille tarkoitettuihin rakennusinvestointeihin kilpailulainsäädännön tulkintojen takia.

Pitkäaikaisasunnottomuuden poistaminen edellyttää laajaa eri toimijoiden toimenpiteiden yhteensovittamista. Tässä kokonaisuudessa RAY:n panos erityisesti järjestötoimijoiden mukana olon varmistamiseksi on välttämätön.

Toimenpide-ehdotus:

Raha-automaattiyhdistyksen rooli pitkäaikaisasunnottomuuden poistamisen valtakunnallisena toimijana varmistetaan. Asunnottomien parissa työtä tekeville järjestöille myönnettävien nykymuotoisten avustusten lisäksi esitetään, että Raha-automaattiyhdistys voisi osallistua pitkäaikaisasunnottomuuden poistamiseen tähtäävien toimenpiteiden toteutukseen myös investointiavustuksilla.

4.3.3. Kaavoitus ja maankäyttösopimukset

Kunnilla on jo nyt käytössään useita ohjauskeinoja, joilla ne voivat vaikuttaa asunnottomien tilanteeseen ja erityisasuntokohteiden toteutukseen. Kunnilla on mahdollisuus itse kaavoittaa esim. suuraluekohtaisesti erityisasumiskohteita tarvittava määrä ja erityisasumisen tarpeet voidaan huomioida myös rakennuttajien kanssa tehtävissä maankäyttösopimuksissa.

Toimenpide-ehdotus:

Kuntakohtaisesti laadittavissa pitkäaikaisasunnottomuuden poistamisohjelmissa määritellään pitkäaikaisasunnottomille tarkoitettujen erityiskohteiden tonttitarve.

4.3.4. Konsepti- ja ideakilpailu

Vaikeimmin asutettavien pitkäaikaisasunnottomien osalta on tarve löytää uusia, ennakkoluulottomia ratkaisuja. Pitkäaikaisasunnottomille tarvitaan uusia kokonaisratkaisuja, joissa on huomioitu sekä toiminnallisuus että palvelut. Tarvetta on myös selkeästi uudentyypisille asumisyksiköille, uudentyypisille fyysisille tilaratkaisuille sekä myös uusille ympäristöratkaisuille. Uusien vaihtoehtojen löytämiseksi olisi perusteltua järjestää erityinen avoin ideakilpailu.

Toimenpide-ehdotus:

Järjestetään valtakunnallinen konsepti- ja ideakilpailu, jossa haetaan uusia ratkaisuja pitkäaikaisasunnottomille tarkoitettujen asumisyksiköiden ja niiden palvelujen järjestämisestä.

4.3.5. Pitkäaikaisasunnottomien asumisratkaisuihin liittyvän tuen turvaaminen

Keskeinen ongelma myös useissa toteutuneissa asumisratkaisuissa on ollut tarvittavan tuen riittämättömyys. Riittävän tuen/valvonnan turvaaminen sekä vuokrasuhteeseen perustuvassa asumisessa että tulevaisuudessa pitkäaikaisasunnottomien palveluasunnoissa on ehdoton edellytys pitkäaikaisasunnottomuuden poistamiselle. Tarvittaessa lainsäädäntöä (sosiaalihoitolaki) ja siihen perustuvaa ohjeistusta täsmentämällä on selkiytettävä eri viranomaisten vastuunjako ja roolia tuen järjestämisessä. Lähtökohtana on, että kuntien sosiaalitoimi ja terveystoimi vastaavat pitkäaikaisasunnottomien asumiseen liittyvän tuen järjestämisestä.

Pääosin asumisen tuen järjestäminen on julkisen sektorin vastuulla, erityisesti moniongelmaisten asunnottomien osalta. Vapaaehtoisten tukihenkilöiden osallistuminen asunnottomien tukemiseen tulee myös mahdollistaa, mutta se edellyttää riittävän koulutuksen ja työnohjauksen turvaamista tukihenkilöille.

Asumisen tuen turvaaminen on ratkaiseva tekijä pitkäaikaisasunnottomien asumisjärjestelyjen onnistumisessa. Työryhmän käsityksen mukaan riittävän tuen turvaamiseksi olisi perusteltua harkita kohdennettua valtionavustusta pitkäaikaisasunnottomien asumisjärjestelyjen käyttökustannuksiin. Vastaavasti tulisi turvata pitkäaikaisasunnottomien vertaistuki osoittamalla tarkoitukseen Ray:n avustusta Vailla vakinaista asuntoa ry:n ja muiden vertaistukea tuottavien järjestöjen toimintaan.

Toimenpide-ehdotus:

Pitkäaikaisasunnottomien asumisen tukeen esitetään myönnettäväksi kohdennettua valtionavustusta tukihenkilöstön palkkausmenoihin 50 % ohjelmakaudella 2008 – 2015 edellyttäen, että kunnassa on laadittu pitkäaikaisasunnottomuuden poistamisohjelma.

4.3.6. Asunnottomien parissa tehtävän sosiaalityön kehittäminen

Pääkaupunkiseudulla on muutaman vuoden ollut käynnissä hanke, jonka puitteissa on luotu perusta asunnottomien palvelujen kehittämisyksikölle. Helsingin Hietaniemenkadun asunnottomien palvelukeskus on tulevaisuudessa asunnottomien palvelujen valtakunnallinen kehittämis- ja koordinoituyksikkö, joka vastaa myös asunnottomien tarvitsemien erityispalvelujen järjestämisestä koko pääkaupunkiseudulle ja konsultoi tarvittaessa muita asunnottomien palveluyksiköitä. Yksikköön sijoittuu sekä sosiaali- että terveydenhuollon henkilöstöä.

Uudessa toimintamallissa Hietaniemenkadun palvelukeskus edustaa asunnottomien palvelujen erityistason asiantuntemusta. Hietaniemenkatu on sekä kriisipäivystysyksikkö että ”seula”, jonka kautta periaatteessa kaikki helsinkiläiset pitkäaikaisasunnottomat kulkevat. Hietaniemenkadulla tehdään arviointi pitkäaikaisasunnottomalle soveltuvasta asumisratkaisusta ja tuen ja hoidon tarpeesta. Hietaniemenkadulta pitkäaikaisasunnon siirtyä pysyvään asumisratkaisuun ja tuen piiriin.

Palvelujen tehostamiseksi olisi tarkoituksenmukaista yhdistää pääkaupunkiseudun kuntien ulkona asuvien asunnottomien parissa tehtävä sosiaalityö yhteen yksikköön, joka sijoittuisi Hietaniemenkadun palvelukeskukseen. Lisäksi tulisi ammattitaitoisen henkilöstön saannin turvaamiseksi luoda ammattikorkeakoulutasoinen etsivän työn koulutusohjelma.

Toimenpide-ehdotukset:

Helsingin Hietaniemenkadulle sijoittuvalle asunnottomien palvelujen kehittämisyksikölle esitetään myönnettäväksi sosiaalialan kehittämisyksikön pysyvä rahoitus.

Selvitetään mahdollisuudet pääkaupunkiseudun yhteisen asunnottomien parissa etsivää työtä tekevän yksikön perustamiseksi.

4.3.6. Asunnottomuuden tutkimus ja tilastoinnin kehittäminen

Tämänkin työryhmän työskentelyn yhteydessä on käynyt ilmi, että asunnottomuudesta tarvitaan lisää tutkittua tietoa. Moni asunnottomuuden poistamisen kannalta keskeinenkin tieto perustuu enemmän asiantuntijoiden kokemusperäisiin arviointeihin kuin tutkimuksella hankittuun tietoon. Lisää tutkimustietoa tarvitaan niin asunnottomuudesta kulttuurisena, sosiaalisena ja terveydellisenä ilmiönä kuin toimivista asunnottomuuden ratkaisumalleista. Oma erityiskysymyksensä on asunnottomuuden sosiaalitaloudellinen tutkimus, jolla asunnottomuuden poistamisen yhteiskuntataloudellinen kustannushyöty voitaisiin luotettavasti osoittaa.

Asunnottomuuden koko kuvan kartoittamiseksi olisi välttämätöntä tehdä myös tutkimus toteutuneiden häättöjen jälkeisistä asumispoluista eli selvittää mihin häädetty todellisuudessa ovat asettuneet asumaan.

Tutkimukseen liittyy läheisesti myös asunnottomuuden tilastoinnin kehittäminen. Tällä hetkellä kuntien ilmoituksiin perustuvat valtakunnalliset tilastot ovat monelta osin varsin suuntaa-antavia ja esimerkiksi ulkona asuvien asunnottomien määristä on esitetty tilastoista huomattavastikin poikkeavia arvioita.

Toimenpide-ehdotus:

Pitkäaikaisasunnottomuuden poistamisohjelmaan tulisi sisällyttää myös asunnottomuuden tutkimuksen ja tilastoinnin kehittäminen ja siihen tarkoitukseen tulisi osoittaa erillinen määräraha.

4.4. Arvio ehdotusten kustannuksista

Työryhmän alustavan arvion mukaan pitkäaikaisasunnottomuuden poistamiseen tarvitaan rahoitusta vuonna 2008 yhteensä 44,44 M€, josta investointien osuus 42,24 M€ ja henkilöstömenojen 2,2 M€. Ohjelmakauden lopussa vuonna 2015 rahoitustarve on 53,6 M€, josta investointien osuus 39,68 M€ ja henkilöstömenojen 13,92 M€. Lisäksi nuorisoasuntojen rakentamiskustannuksiksi on arvioitu 60 M€.

Kustannukset ovat bruttokustannuksia eikä niissä ole huomioitu toimenpiteiden seurauksena syntyviä säästöjä muiden palvelujen käytössä. Työryhmän työn jatkona on tarkoitus toteuttaa yksityiskohtaisempi investointilaskelma saatavien kustannushyötyjen osoittamiseksi.

Henkilöstömenojen osalta työryhmä on arvioinut ainoastaan valtion ja kuntien rahoitusosuuden. Toimenpiteiden laajapohjaista toteutumista edesauttaisi, jos Raha-automaattiyhdistyksellä olisi mahdollisuus nykyistä laajemmin osallistua myös käyttökustannuksiin.

Eri rahoittajien kesken kustannusten on arvioitu jakautuvan seuraavasti:

Investoinnit:

HVL- ja SHL – asunnot:

valtio	150 M€
kunnat	150 M€
Ray	28 M€

rakentamiskustannukset 3200 €/m², HVL –asunnon hinta 130 000€, SHL –asunnon hinta 160 000€

Nuorisoasunnot:

valtio	18 M€
yksityisrahoitus	9 M€
kunnat ja muut rahoittajat	35 M€

Henkilöstömenot:

valtio	35,24 M€
kunnat	35,24 M€

arvioitu henkilöstömitoitus: HVL – asunnot 0.1 ja SHL –asunnot 0.5.

Kustannukset jakautuvat ohjelmakaudelle seuraavasti:

vuosi	investoinnit (M€)	kumulatiiviset henkilöstömenot (M€)	yhteensä (M€)
2008	42,24	2,2	44,44
2009	42,24	4,4	46,64
2010	42,4	6,68	49,08
2011	42,4	8,96	51,36
2012	39,68	10,2	49,88
2013	39,68	11,44	51,12
2014	39,68	12,68	52,36
2015	39,68	13,92	53,60
yhteensä	328	70,48	398,48

5. Yhteenveto työryhmän ehdotuksista

Tavoite

Työryhmä esittää, että pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishojelman tavoitteeksi asetetaan pitkäaikaisasunnottomuuden puolittaminen vuoteen 2011 mennessä ja pitkäaikaisasunnottomuuden poistaminen vuoteen 2015 mennessä.

Pitkäaikaisasunnottomuuden poistaminen edellyttää noin 2 000 asunnon/hoitopaikan osoittamista pääkaupunkiseudulla, josta Helsingissä 1600 ja 500 asunnon/hoitopaikan osoittamista niissä kaupungeissa, joissa asunnottomuus on tilastojen mukaan pääkaupunkiseudun jälkeen suurinta (Tampere, Turku, Lahti, Kuopio, Joensuu, Oulu, Hyvinkää ja Jyväskylä).

Työryhmän ehdotukset pitkäaikaisasunnottomuuden poistamiseksi edellä kuvattujen tavoitteiden mukaisesti ovat seuraavat:

Kohdennetut toimenpiteet pitkäaikaisasunnottomuuden poistamiseksi

Asuntoloiden muunto-ohjelma

1.

Majoitus- ja ravitsemisliikkeistä annetun lain mukaisten asuntoloiden käytöstä asunnottomien pitkäaikaiseen asumiseen luovutaan. Asuntoloiden ylläpitäjien kanssa selvitetään yksikkökohtaisesti mahdollisuudet peruskorjata asuntolakäytössä olevat kiinteistöt asunnoiksi tai palveluasunnoiksi. Peruskorjauksia esitetään rahoitettavaksi Raha-automaattiyhdistyksen investointituella

Pienasuntovaltaiset kerrostaloyksiköt

2.

Turvataan liitteessä 2 esitettyjen asumisyksiköiden toteutusedellytykset kuntien, valtion ja Raha-automaattiyhdistyksen tuella. Suurimmat asunnottomuuden vähentämisen

tomuuskaupungit varaavat ohjelmakaudelle 2008-2015 paikallista tarvetta vastaavan määrän tontteja tai kiinteistöjä pitkäaikaisasunnottomille tarkoitettujen asumisyksiköiden rakentamiseksi/hankkimiseksi.

Erityisasumiskohteiden integroitu toteuttaminen osana olemassa olevaa yhdyskuntarakennetta

3.

Sairaanhoitopiirit ja suurimpien asunnottomuuskaupunkien perusterveydenhuolto kartoittavat omalta alueeltaan sairaaloiden yhteydessä ja sairaala-alueilla olevat asunnottomien erityisryhmien pitkäaikaiseen tuettuun ja valvottuun asumiseen soveltuvat tilat. . Vastaavasti suurimpien asunnottomuuskaupunkien sosiaalitoimien tulisi kartoittaa sosiaalihuollon rakennusten käyttömahdollisuudet pitkäaikaisasunnottomien tuettuun ja valvottuun asumiseen.

4.

Sairaanhoitopiirien erityisenä tehtävänä tulisi olla valtion sairaaloista kotiutettavien oikeuspsykiatristen ja vaikeahoitoisten potilaiden palveluasuntojen tarpeen kartoittaminen ja suunnitelman laatiminen palveluasuntojen toteutuksesta

Vapautuvat vangit

5.

Vankeinhoidon ja sosiaaliviranomaisten kesken sovitaan yhteistyökäytännöistä, jotka mahdollistavat vailla vakinaista asuntoa olevien vankien asumisharjoittelun jo vapausrangaistuksen aikana.

6.

Velvoiteasumisen käyttö vaihtoehtoisena rangaistusmuotona vapausrangaistukselle sekä ehdonalaisen valvonnan aikana tulisi selvittää.

7.

Törkeistä väkivaltarikoksista tuomittujen vapautuvien pitkäaikaisvankien asumisen järjestämisestä aiheutuvat kustannukset esitetään kokonaan valtion korvattaviksi.

8.

Vailla vakinaista asuntoa olevien, toimeentulotukeen oikeutettujen vankien asumisjärjestelyjen turvaamiseksi tulisi tarvittaessa myöntää ennaltaehkäisevänä toimeentulotukena koko kuukauden vuokra vangin vapautuessa kesken kuukauden.

Asunnottomuuden ennaltaehkäisy

Yhteishanke nuorten asunottomuuden torjumiseksi

9.

Työryhmä ehdottaa, että pääkaupunkiseudulla rakennetaan seuraavan neljän vuoden aikana 600 uutta nuorisoasuntoa, jotka on tarkoitettu kaikille nuorille. Hankkeiden toteutukseen haetaan uudenlaisia yhteistyömalleja, joissa voisivat olla mukana mm. järjestöt, kirkko ja elinkeinoelämän yritykset.

Kirkon diakoniatyö voisi olla hankkeessa vahvasti mukana, esimerkiksi kouluttamassa ja kehittämässä tuetun asumisen malleja, jotka mahdollistaisivat myös niiden nuorten asumisen, jotka eivät vielä ole kiinnittyneet opiskeluun tai työelämään. Hankkeessa hyödynnetään Nuorisoasuntoliiton hyviä kokemuksia tuetun asumisen järjestämisestä.

Asumisneuvonta ja asumisen palvelu- ja tukikeskukset

10.

Asuntorahasto vastaa asumisneuvojatoiminnan valtakunnallisesta kehittämisestä.

11.

Asumisneuvojatoimintaan tulisi voida myöntää kohdennettua valtionosuutta (50 %) edellyttäen, että kunnassa on käytössä sosiaalitoimen ja asunto-toimen (kunnan asuntotoimi, kuntakonserniin kuuluvat yhtiöt, kunnassa toimivat yleishyödylliset vuokranantajat) kirjallisesti yhteisesti sopimatt menettelytavat häätöjen ehkäisemiseksi ja yhteistyöstä häätötilanteissa.

12.

Suuremmille asunnottomuuspaikkakunnille tulisi perustaa asumisen palvelu- ja tukikeskukset, joiden keskeinen tehtävä on häätöjen estäminen asu-misneuvonnan ja uhkaaviin häätötilanteisiin liittyvän neuvonnan ja sovitte-lun avulla.

Yleiset asuntopoliittiset ja sosiaalipoliittiset toimenpiteet pitkäaikai-sasunnottomuuden poistamiseksi

Valtion asuntorahoitus

Valtion asuntorahoitusta esitetään kehitettäväksi siten, että

13.

korkotuen ehdot mahdollistavat vuokratasoltaan kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen rakentamisen

14.

erityisryhmien investointiavustuksen prosenttimäärä on riittävän suuri kattamaan pitkäaikaisasunnottomien erityiskohteiden normaalia vuokra-asuntorakentamista korkeammat rakentamiskustannukset

15.

selvitetään vanhojen aravalainojen ehtojen muuttaminen siten, että loppu-käyttäjien (vuokralaisten) vuokrat vastaisivat heidän maksukykyään

16.

Erityisryhmien investointiavustuksesta tulisi varata riittävä osuus pitkäaikaisasunnottomuuden poisto-ohjelman toteuttamiseen.

Raha-automaattiyhdistyksen rooli

17.

Raha-automaattiyhdistyksen rooli pitkäaikaisasunnottomuuden poistamisen valtakunnallisena toimijana varmistetaan. Asunnottomien parissa työtä tekeville järjestöille myönnettävien nykyuotoisten avustusten lisäksi esitetään, että Raha-automaattiyhdistys voisi osallistua pitkäaikaisasunnottomuuden poistamiseen tähtäävien toimenpiteiden toteutukseen myös investointiavustuksilla

Kaavoitus ja maankäytösopimukset

18.

Kuntakohtaisesti laadittavissa pitkäaikaisasunnottomuuden poistamisohjelmissa määritellään pitkäaikaisasunnottomille tarkoitettujen erityiskohteiden tonttitarve

Konsepti- ja ideakilpailu

19.

Järjestetään valtakunnallinen konsepti- ja ideakilpailu, jossa haetaan uusia ratkaisuja pitkäaikaisasunnottomille tarkoitettujen asumisyksiköiden ja niiden palvelujen järjestämisestä.

Pitkäaikaisasunnottomien asumisratkaisuihin liittyvän tuen turvaaminen

20.

Pitkäaikaisasunnottomien asumisen tukeen esitetään myönnettäväksi kohdennettua valtionavustusta tukihenkilöstön palkkausmenoihin 50 % ohjelmakaudella 2008 – 2015 edellyttäen, että kunnassa on laadittu pitkäaikaisasunnottomuuden poistamisohjelma.

Asunnottomien parissa tehtävän sosiaalityön kehittäminen

21.

Helsingin Hietaniemenkadulle sijoittuvalle asunnottomien palvelujen kehittämisyksikölle esitetään myönnettäväksi sosiaalityön kehittämisyksikön pysyvä rahoitus.

22.

Selvitetään mahdollisuudet pääkaupunkiseudun yhteisen asunnottomien parissa etsivää työtä tekevän yksikön perustamiseksi

Asunnottomuuden tutkimus ja tilastoinnin kehittäminen

23.

Pitkäaikaisasunnottomuuden poistamisohjelmaan tulisi sisällyttää myös asunnottomuuden tutkimuksen ja tilastoinnin kehittäminen ja siihen tarkoitukseen tulisi osoittaa erillinen määräraha.

LIITE 1

Pitkäaikaisasunnottomille kohdennettujen asumisratkaisujen tarve

vuosi	Pks	Pks	Pks	Muut kasvukeskukset
	HVL - asunnot	SHL - asunnot	suunnitellut	HV- ja SH – asunnot yhteensä
2007			43	
2008	200	50	181 + 52, yht. 232	65
2009	200	50	118 + 77, yht. 195	65
2010	200	50		65
2011	200	50		65
2012	250			60
2013	250			60
2014	250			60
2015	250			60
yhteensä	1800	200		500

- HVL -asunnot ovat huoneenvuokralain mukaiseen asumissuhteeseen perustuvia asuntoja esimerkiksi pienkerrostaloissa. Aukkaiden tarvitsemasta tuesta vastaa liikkuva kotihoidon tiimi, jota vahvistetaan päihdehuollon ja psykiatrian asiantuntemuksella.
- SHL –asunnot ovat sosiaalihuoltolain mukaiseen palveluasumiseen rinnasteisia asunnottomien hoidollisia asumisyksiköitä, joissa on ympärivuorokauden tarvittava tuki/valvontahenkilöstö.

LIITE 2

Asumisyksikköhankkeet:

Nimi ja sijaintikunta	Paikkamäärä	Palvelun tuottaja ja aikataulu
Hotelli Aurora, Helsinki	100	Helsingin Diakonissalaitos, 2008
Hietaniemenkadun palvelukeskus, Helsinki	60 ensisuojavaikkaa, 54 asuinhuonetta, päiväkeskus	Helsingin kaupunki, syksy 2008
Helsinki	Alle 65-vuotiaiden moniongelmaisten palveluasuminen (kaikille helsinkiläisille ei vain asunnottomille), 30 paikkaa	Helsingin kaupunki, 2008
Roihuvuoren tukiasunnot, Helsinki	Laajennus: nykyisin yksi yksikkö, jatkossa kaksi yksikköä, joissa on yhteensä 22 paikkaa	Helsingin kaupunki, 2008
Siltämäen palvelukeskuksen uudistalo, Helsinki	suunnitteilla	Helsingin kaupunki, suunniteltu 2010-2011
Pessi ja Illusia, Helsinki	43 asuntoa asunnottomille	Sininauhasäätiö, sisäänmuutto lokakuu 2007
Kujan-Katti/Ruusulankatu Helsinki	88 asuntoa asunnottomille	Sininauhasäätiö, 2009
Suutarilan palvelutalo, Helsinki	Mielenterveysasiakkaille (kaikille helsinkiläisille, ei vain asunnottomille), 77 paikkaa	Lilinkotisäätiö, käyttöönotto 1.1.2009
Osmankoti, Vantaa	15 asuntoa asunnottomille	Vantaan kaupunki, 2008
S-Asuntojen Ässäkodit, Vantaa	noin 90 asuntoa, joista osa erityisryhmille (arvio 20-30 %)	S-Asunnot, 2009-2010
Mielenterveyskuntoutujien asumispalveluyksikkö, Vantaa	noin 30 asuntoa	Y-säätiö, aikataulu mahdollisesti 2008-2009
Mutteri, tukiasumisyksikkö, Vantaa	12 asuntoa	Vantaan A-kilta, 2008
S-Asuntojen Ässäkodit, Espoo	32 asuntoa, joista osa erityisryhmille (arvio 20-30 %)	S-Asunnot, 2009-2010
Auranportin palveluasunnot, Espoo	30 asuntoa työikäisille mielenterveyskuntoutujille ja 14 asuntoa ikääntyneille mielenterveyskuntoutujille	Espoon kaupunki, 2008-2009

Lisäksi S-Asunnoille tulee vuosina 2009-2010 noin 200 uutta asuntoa, joista osa erityisryhmille (arvio 20-30 %).

Lisäksi Sininauhasäätiöllä on suunnitteilla noin 50 asuntoa.